

Ing. Karolina Duschinská, Ph.D.

Obsah přednášky

- Profese U a její VV kontext
- Typologie učitelů
- Učitel jako expert
- Kompetence učitele
- Učitelství jako pomáhající profese
- Učitelovo pojetí výuky
- Implicitní teorie výuky
- Učitel jako reflektující profesionál
- Nástroje podporující reflexi a sebereflexi
- Mentoring
- Základní výbava učitele: řízení třídy

Profese učitele

- KDO je UČITEL?
 - Kdo je český učitel ?
 - Profesionál
 - Odborník – pedagog – vychovatel
 - Realizátor zásadní vzdělávací reformy v ČR
 - Člověk
 - Kdo jsem **JÁ** jako učitel (aktivita TST)
- CO je PROFESE?
 - Znaky profese
 - Vzdělání (proces sebe-)
 - Autonomie (svoboda, samostatnost, odpovědnost)
 - Etický kodex (profesní komora)

- Být učitelem pro mě znamená ...
- Být učitelem pro mě znamená ...
- Být učitelem pro mě znamená ...
- Být učitelem pro mě znamená ...
- Být učitelem pro mě znamená ...
- ...

- Být učitelkou pro mě znamená ...
- Být učitelkou pro mě znamená ...
- Být učitelkou pro mě znamená ...
- Být učitelkou pro mě znamená ...
- Být učitelkou pro mě znamená ...
- ...

Výchovně vzdělávací kontext profese U

- *vlastní výkon profese*

- CO učím? (kurikulum)
 - KOHO učím? (Ž,ŽŽ)
 - KDE učím?
 - Mikropodmínky (tř.,škola)
 - Makropodmínky (ČR,EU)
 - KDO jsem jako učitel
- JAK učím!

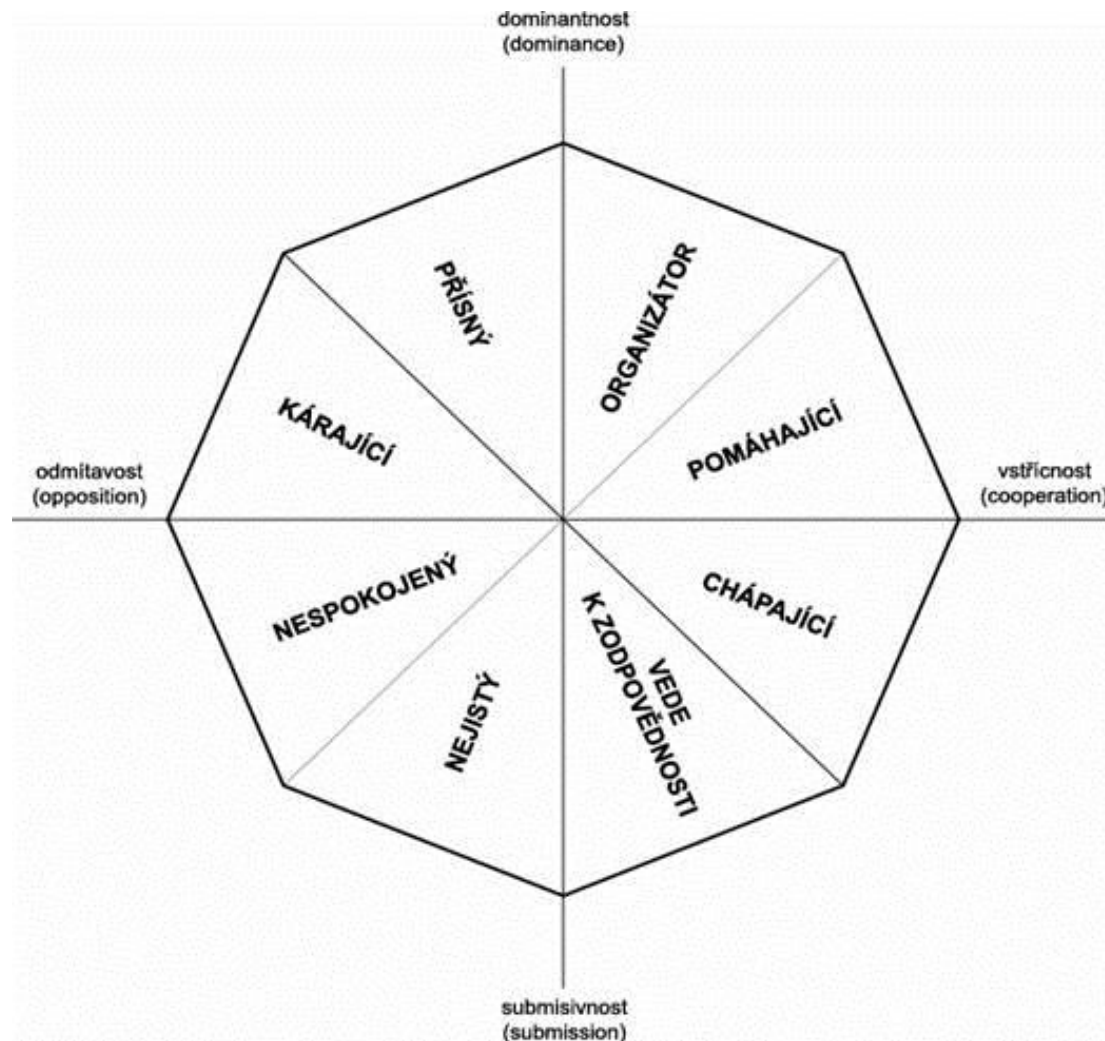
Typologie učitelů

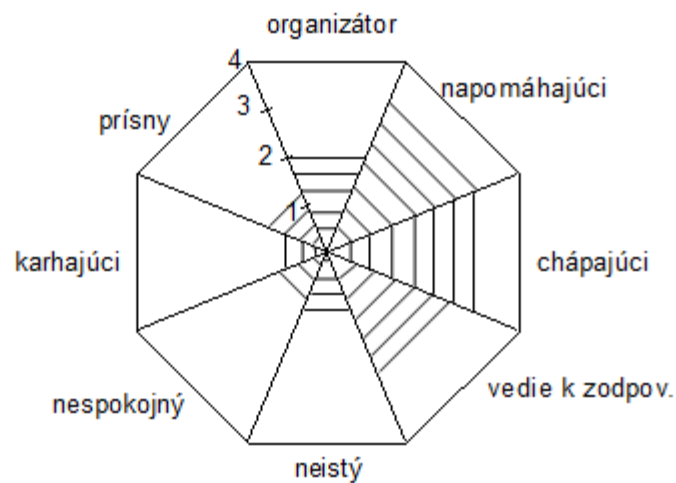
- Otázky:
 - Co pro vás znamená vyučování?
 - Co vás na vyučování nejvíce uspokojuje?
 - Jak poznáte, že jste úspěšný/-á ve své profesi?

Typologie učitelů (Caselman)

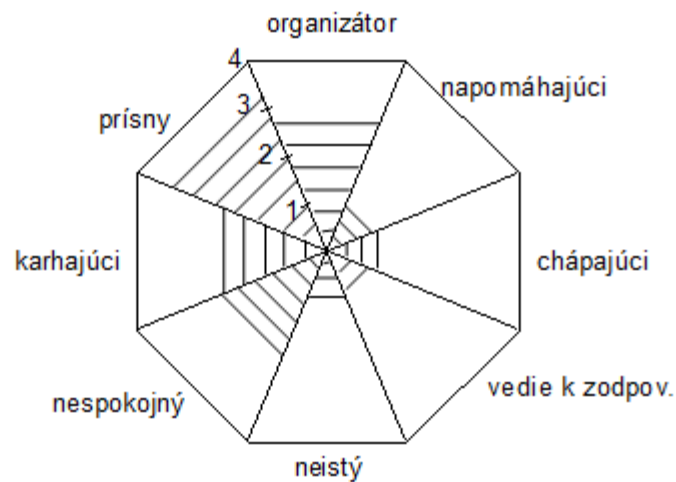
<u>Základní typy</u>	<i>Varianty typů</i>	<i>Zaměření</i>	<i>Pedag. důsledky</i>
LOGOTROP (VĚDA)	filosofická orientace	světový názor	výchovný vliv
	vědecká orientace	teoretické otázky	vzděl. výsledky
	autoritativní	direktivní řízení	U = věd. autorita
	sociální	samostatnost	U = organizátor
PAIDOTROP (ŽÁK)	individuál. psychol.	osobnost žáka	citový vztah
	obecně psycholog.	problem. mládeže	racionální prvky
	sociální	volnost	U = přítel
	autoritativní	organizace výuky	U = představený

Typologie učitelů QTI (interakční styl, T. Leary)

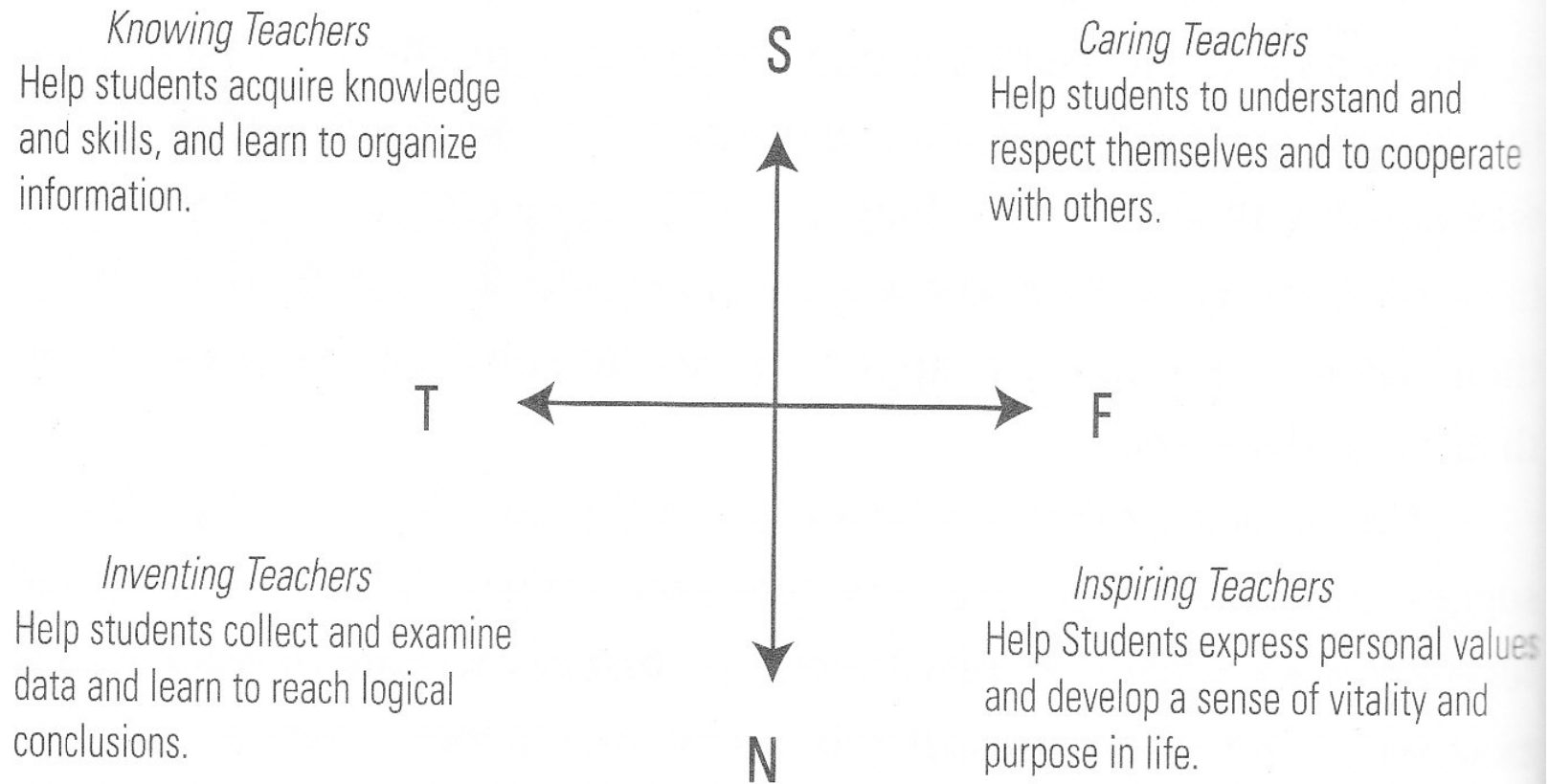
Graf 3 Priateľský učiteľ

Graf 4 Represívny učiteľ

Typologie učitelů (Pajak 2003)

cíle vyučování a psychologické funkce

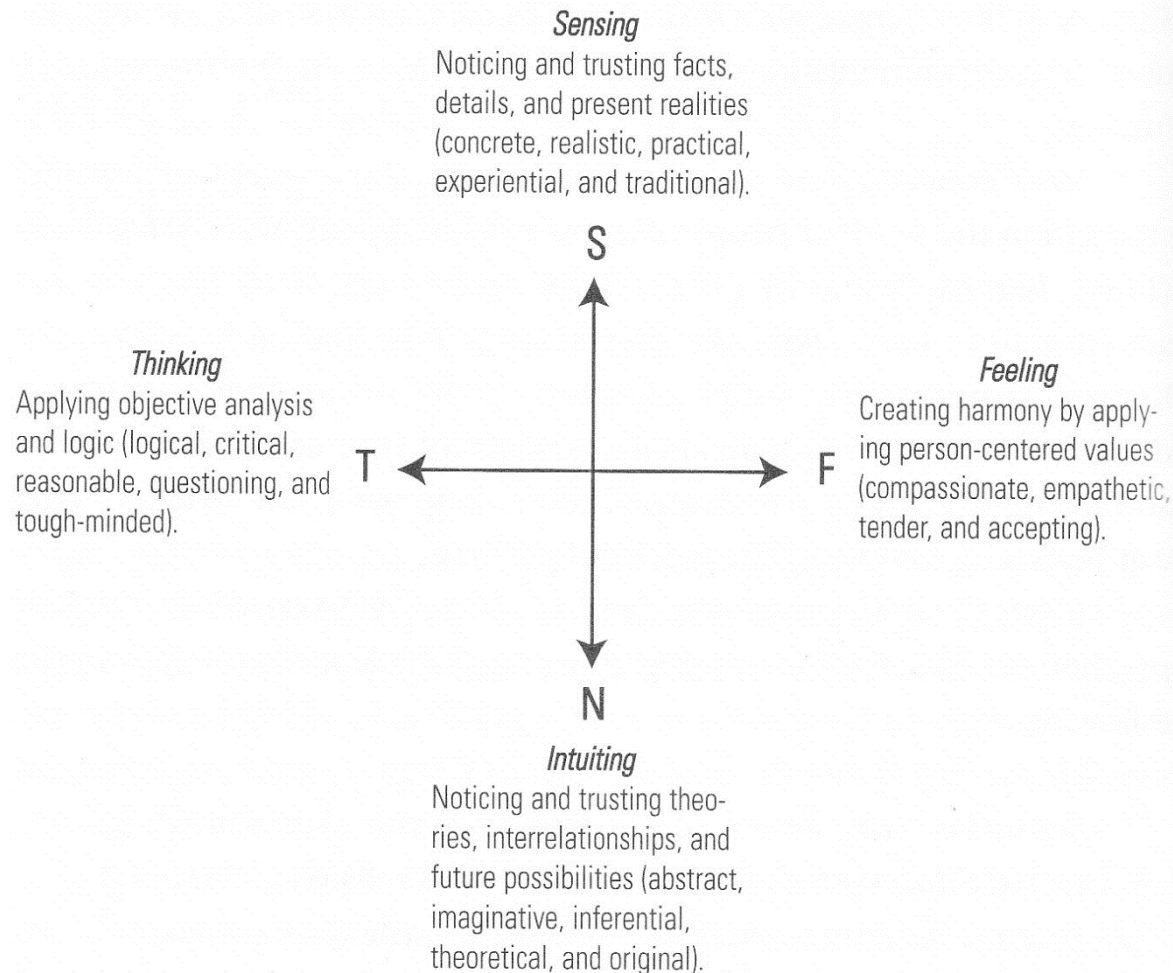

Teoretický základ - Psychologické funkce (Jung 1971)

svislá osa: percepční funkce (získávání informací o světě)

vodorovná: racionální funkce (argumenty pro rozhodování)

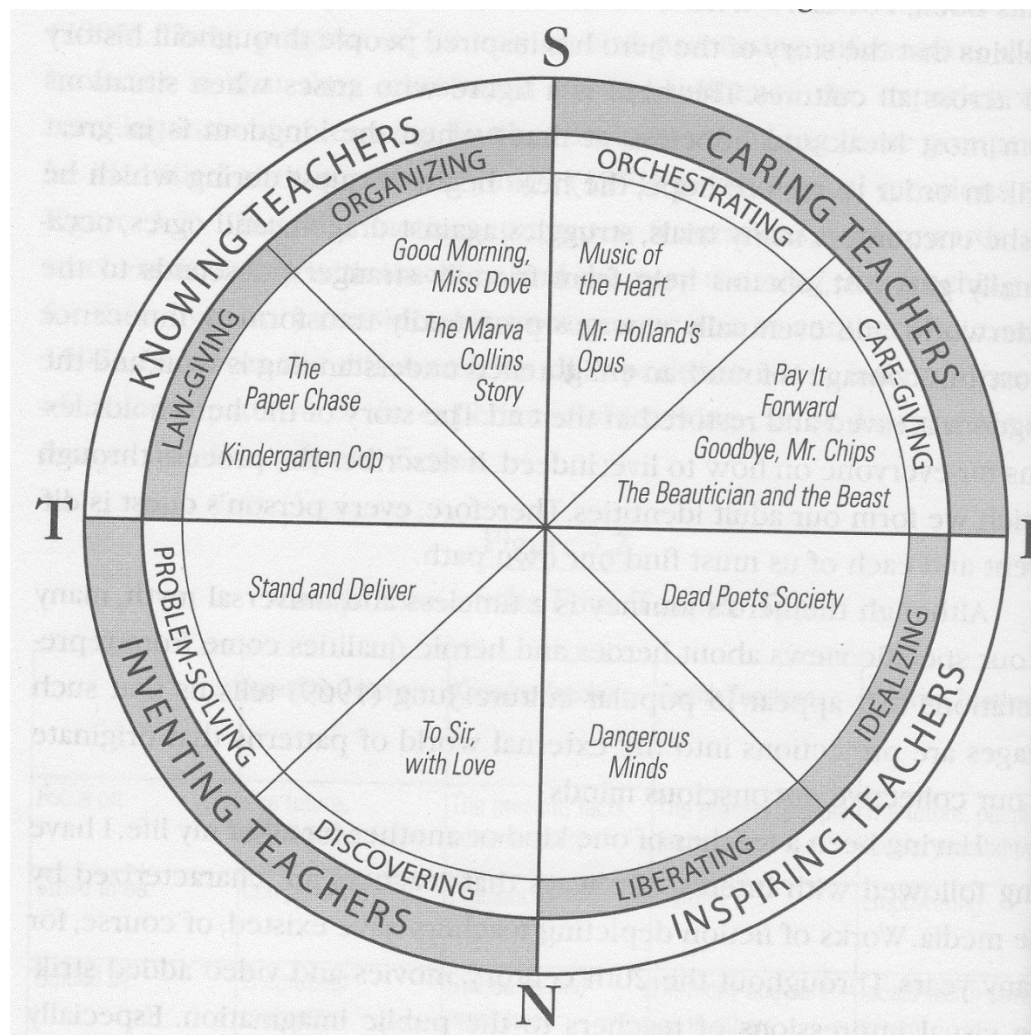
The Four Functions as Compass Points

Porovnání čtyř typů učitelů (Pajak 2003)

	Inventing Teachers	Knowing Teachers	Caring Teachers	Inspiring Teachers
Focus on:	The future, possibilities, ideas	The present, facts, current reality	The present, people, facts	The future, people, ideals, possibilities
Strive to be:	Competent	Efficient	Helpful	Empowering
Guided by:	Theoretical concepts	Standards and procedures	Harmony and service to others	Ideals worth striving toward
Bothered by:	Incorrect or faulty principles	Work done incorrectly	Lack of harmony and balance	Absent or incorrect values
Work by:	Posing and testing hypotheses	Having processes and structures in place	Meeting people's needs	Expressing and acting on values
Like to:	Consider the big picture	Get results	Provide support	Promote growth

Styly a zkušenosti vyučování, jejich zobrazení ve filmové tvorbě (Pajak 2003)

Učitel jako EXPERT (1)

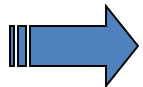
(Berliner 1994, In: Kalhous, Obst 2002, str. 94)

- Odborník, odbornost vázána na kontext a situaci (znalost oboru, pg-ps, ŽŽ)
- Některé činnosti zautomatizované (výhoda i past !)
- Citlivěji přizpůsobit jednání situaci a kontextu (př. TV)
- Schopnost reagovat na situaci, vyhodnotit ji, reflektovat, improvizovat (začátečník – nutnost struktury!)
- Rozumí situaci na kvalitativně hlubší úrovni (př. nedoslýchavost)
- Rychle rozpozná klíčové znaky situace

Učitel jako EXPERT (2)

- Vývoj profesní dráhy učitele v čase (Průcha 2002)
 - » profesní start
 - » profesní adaptace
 - » profesní stabilizace
 - » profesní vyhasínání

Výzkum životního příběhu učitele (Gavora 1999)

- Klíčové osoby a události
- Společenský kontext
- Podmínky práce, reflexe profese
- Profesní „já“, hodnoty profese

Kompetence učitele (1)

(Vašutová, Kantorková, Spilková, Švec; Kyriacou ...)

- Kompetence
 - Znalosti (VÍM)
 - Dovednosti (UMÍM)
 - Postoje (MYSLÍM, CÍTÍM, POSUZUJI)
- Skupiny kompetencí (Švec 1998)
 - K vyučování a výchově
 - Osobnostní
 - rozvíjející

Kompetence učitele (2)

- Model profesního standardu (Vašutová 2002)
 - Oborově předmětová
 - Didaktická, psychodidaktická
 - Obecně pedagogická
 - Diagnostická a intervenční
 - Sociální a komunikativní
 - Manažerská a normativní
 - Profesně a osobnostně kultivující

Kompetence učitele (3)

- Klíčové dovednosti učitele (Kyriacou 1996)
 - *zúžení!, praktická příručka*
 - Plánování a příprava
 - Realizace vyučovací hodiny (projev U)
 - Řízení vyučování (organizace hodiny)
 - Klima třídy (vztahy, orientace na úkoly, motivace)
 - Kázeň (autorita, konfrontace, tresty)
 - Hodnocení výsledků učení žáků
 - Reflektování a evaluace vlastní práce

Učitelství jako pomáhající profese (Rogers; Kopřiva, Helus)

Hlavní teze:

- Je třeba si každého žáka vážit a dávat to najevo
- Každý žák má v sobě zdroje, aby se mohl zlepšovat
- Základem profese je VZTAH (respekt, důvěra)
- Ze strany U nutná empatie a kongruence (dává najevo svoje emoce)
- U potřebuje profesní a os. rozvoj a podporu

Učitelovo pojetí výuky (1) (Mareš et al.1996)

- Tvoří základ pro jeho pedagogické jednání
- Vlastnosti: „UPV“ je
 - Implicitní
 - Subjektivní
 - Spontánní
 - Orientované (hodnotící aspekt – něco U přijímá, něco ne)
 - Stereotypní a relativně stabilní

Učitelovo pojetí výuky (2) (Mareš et al.1996)

- Složky UPV, pojetí:
 - Cílů
 - Učiva
 - Organizačních forem
 - Vyučovacích metod, podmínek a prostředků
 - Žáka jako jednotlivce, jeho učení a rozvoje
 - Skupiny žáků a školní třídy
 - Učitelské role, SEBE SAMA jako učitele
 - Role dalších účastníků pg procesu (kolegů, rodičů...)

Implicitní teorie výuky (1) (Stuchlíková 2006)

- Plní dvě funkce:
 - Filtr, který zaměřuje pozornost + podílí se na utváření významu
 - Ovlivňují rozhodování, jednání, interakce s žáky + profesní spokojenost
- Souvisejí s implicitními motivy (PROČ?)
 - Výkonový (naděje na úspěch – obava z neúspěchu)
 - Afiliační (přijetí – odmítnutí)
 - Moc (získání moci – ztráta moci)

Implicitní teorie výuky(2) (Stuchlíková 2006)

- Složky:
 - Hodnocení profese (pozitiva – negativa)
 - Pojetí osobnosti učitele
 - Pojetí učiva
 - Pojetí žáka

 EMOCE !!!

Jak zjišťovat, co je implicitní?

- Nelze přímo, máme přístup pouze k explicitnímu obrazu

projektivní techniky, např.:

- Koláže profesních rolí
- Analogie a asociace
- Nedokončené věty (UPV, TST)

- *SOUČÁST REFLEXE A SEBEREFLEXE UČITELE* -

Učitelova profesní zdatnost

(self-efficacy, Bandura 1991, v SR Gavora 2009)

- **vnímána profesní zdatnost** je přesvědčení učitele, není to jeho skutečná zdatnost a není to ani obraz aktuálního působení ve třídě
- Učitel si přesvědčení o své zdatnosti vytváří, není dáno a priori.
- Vzniká poměrně brzy - již v přípravě na povolání na vysoké škole a pak se silně rozvíjí na začátku učitelské praxe.
- Funguje do značné míry podvědomě, učitel si ho intencionálně nemusí analyzovat.
- Je relativně pevné, nemění se rychle a na základě náhodných momentů.
- Může nabýt různý stupeň. Můžeme si ho představit jako škálu od silné po nízkou profesní zdatnost.
- Je situačně specifické. Můžeme mluvit o vnímané profesní zdatnosti učitele podle stupně škol, vyučovacích předmětů a dokonce i pro různé vyučovací situace.
- *VÝZKUM: učitelé s vysokou subj. vnímanou profesní zdatností vyučují lépe, jejich žáci se efektivněji učí (problémové úlohy, ...)*

Učitel jako reflektující profesionál

- Koncept reflektivního praktika (Schon 1983, Kolb 1984)

Aktualizace:

- reflexe probíhá jako dialogická aktivita ve spolupracujícím procesu (Osterman & Kottkamp 1993)
- reflexe v rámci širšího výchovně-vzdělávacího kontextu (Zeichner & Liston 1996)

Nástroje podporující reflexi a sebereflexi

- Vedení reflektivního portfolia
- Projektivní techniky
- Hospitace a pohospitační rozbor
- Práce s videozáznamem
- Učitelství akční výzkum
- Mentoring

Možné cíle - krátkodobé:

- lépe porozumět žákovi / žákům
- lépe porozumět procesu učení žáků
- získat zpětnou vazbu na své vyučovací postupy
- věnovat pozornost komunikaci ve třídě
- více si uvědomovat své reakce a odezvy na jednání a chování žáků
- zkoumat další způsoby práce s konkrétní výukovou situací

Možné cíle - dlouhodobé

- Reflektovat svoje pojetí výuky
- Plánovat svůj profesní pedagogický rozvoj
- Reflektovat svůj vztah k profesi a preventivně působit proti vyhoření
- Zvyšovat kvalitu výuky a posilovat profesionalitu

Základní výbava učitele – řízení třídy

School leadership (School of the Rock)

https://www.youtube.com/watch?v=yMvpJDbWX_c

